

Notaların Bulunuşu

Pisagor 5. yüzyılda sayılar üzerine kurulu bir kuram geliştirdi.

Müzik Iskalası

İÖ 5. yüzyıl

Batı'ya ait en eski müzik örnekleri İÖ 5. yüzyıldan kalmadır. Yunanlılar'ın nota sistemi alfabetikti; daha doğrusu harflerle sesler bağlantılıydı. Şarkı dizelerinin heceleri altına çeşitli biçimlerde yerleştirilen harfler, sesin süresini gösteren işaretlerle tamamlanırdı. Aynı dönemlerde Pisagor, sayılarla müzik aralıkları arasındaki bir bağlantıyı ortaya koymuştu. Bir aralık iki ses arasındaki tizlik-peslik farkıdır (oranıdır). Fizikte bu frekansla ölçülür. Duyabildiğimiz tüm olası seslerin frekanslarının bir sonu vardır. Bir ses ile frekansı bu sesin iki katı olan daha tiz bir ses, kulakta aynı sesmiş gibi algılanır ve bu iki ses arasına bir gam denir. Bu durumda sonlu bir gam içinde bir araya toplanan aralıkların da sonu vardır. Pisagor döneminde yedi ses olduğu kabul ediliyordu; çünkü, Yunanlılar sadece yedi gezegeni tanıyorlardı ve her bir sesi bir gezegene adanmışlardı. Bu kurama da "küresel armoni" adını vermişlerdi.

Bir müzik aleti çalabilmekten daha iyi ne vardır ki?
Hele çaldığınız bir parçayı tekrar çalabilmekten iyisi hiç yoktur.
Peki, ama müzik nasıl ezberlenir?
Elbette yazarak!
Bugün solfej diye adlandırdığımız müzik dili bu konuda en büyük yardımcımızdır.
İşte uzun bir melodinin öyküsü.

Gamin ABC'si

6. yüzyıl

6. yüzyılda yaşayan Latin düşünürü Boece gamin yedi sesini simgeleyen Yunan harflerinin yerine Latin harflerini koydu. Henüz do, re, mi, fa, sol, la, si bilinmediğinden A B C D E F G kullanılmaya başlandı. O dönemde en çok kullanılan müzikal biçim şarkıydı; özellikle de ilahi dediğimiz dinsel şarkılar. İlk nota çalışmaları dinsel metinlerin altına müzik simgeleri yazmakla başladı. 6. yüzyılın sonunda papa Büyük Gregoire, tüm dünya kiliselerinde, dini törenlerde Latince müzik çalınması ve her yıl aynı bayramlarda aynı ilahilerin okunması

buyruğunu verdi. Bu melodilerde kullanılan aralıklardan do ile re arasındaki farka eşit olan aralığa tam ses (ses perdesi) ve si ile do arasındaki farka eşit olan aralığa da yarım ses denir.

6. yüzyılın sonlarında Papa Gregoire tüm kiliselerde aynı ilahilerin okunması emrini verdi.

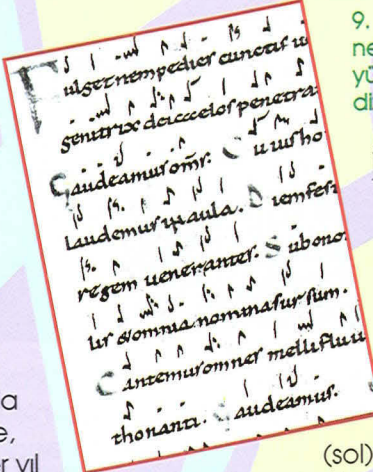
9. yüzyılda müzisyenler melodinin nerede alçalacağını ve nerede yükseleceğini gösteren bir simge dizisi geliştirdiler.

İnce Sesler ve Kalın Sesler

9. yüzyıl

Alfabetik notalar şarkıcıya ritimle ilgili hiçbir bilgi vermediği gibi, şarkının akışını da göstermiyordu. Örneğin C (do) ve G

(sol)'den oluşan bir simge dizisinden, alçalan (pese inen) bir melodi mi, yoksa yükselen (tize çıkan) bir melodi mi okunacağını önceden bilemiyordu şarkıcı. Bu yüzden sesleri tanımlamak için alfabenin harflerini kullanma işinden çabucak vazgeçildi. 9. yüzyılda müzisyenler melodinin nerede alçaldığını ve nerede yükseldiğini gösteren bir simge dizisi buldular. Virgül, öteki adıyla *virga* bir sesin önceki seslere oranla daha ince (tiz) olduğunu gösterirken, nokta ya da *punctum* daha kalın (pes) sesleri gösteriyordu. Bu simgeler bağlar yardımıyla notaları ikiye ikiye ya da daha fazla sayıda bir araya getiriyordu. Ancak bu sistem bir melodinin nasıl kurulduğunu göstermediği için yalnızca ezberlemede yardımcı oluyordu. Simgeler kullanılsa da bir melodiyi çözümlenemeyen bir melodiye dönüştürüyorlardı. Simgeler, daha çok ya da daha az tiz seslere karşılık gelecek biçimde yerleştiriliyorsa da karışıklık kolay çözüleliyordu.

Üç harf zamanla anahtarlara dönüştü.

Do, Re, Mi

11. yüzyıl
Notaların kümelenişi küçük takımyıldızlar biçimindeydi. Bu birazcık belirsiz

yıldızsal sistem, grubun ilk notasının kendi adı verilen yatay bir çizgi üzerinde sabitlenmesiyle sağlaştırıldı. Bu çizgiye paralel dört çizgi daha eklendi. Böylece porte bulunmuş oldu. 1025'de İtalyan Guido d'Arezzo bugün de do gamı olarak bilinen ut gamını müziğe kazandı. Çok geçmeden ut sözcüğü İtalyan müzisyenlere zor geldiğinden do ile değiştirildi. Bu arada İngilizler ve Almanlar notaları latin harfleriyle göstermeyi sürdürüyorlardı.

Nota Değerleri

1851

Noktalar, seslerin süresine bağlı olarak kare ya da eşkenar dörtgene dönüşmüştü. Ortaçağın sonlarına doğru zamanın aralıklara bölünebildiği büyük saatlerin bulunmasıyla birlikte, müzikte zaman gösterimi altüst oldu. Aynı dönemde, uzun müzikal parçalarda tekrarlanan değişmez bir süre birimi kullanılmaya

başlandı. Bu, zamanla tek saplı içi dolu bir notanın dörtlük nota olarak kabul edildiği çağdaş sistemin ilk haliydi. Artık notalar, sesin süresi gibi yükselişini de kesin olarak verdiğinden müzisyenler yazılı bir melodiyi kolayca çözümleyebiliyordu.

Virga	∕	◻	∕
Punctum	·	◻	∕
Clivis	∕	◻	∕
Podatus	∕	◻	∕
Torculus	∕	◻	∕
Porrectus	∕	◻	∕

En eski gösteriliş biçiminden en yeniye doğru notalar (yukarıda). 13. yüzyıldan kalma bir elyazması (solda).

D'Arezzo 11. yüzyılda bulduğu notalama yöntemini halka tanıtırken.

Okuma Yönü

16. yüzyıl

Çoksesliliğin (polifoni) gelişmesiyle, aynı anda ve birbirinden bağımsız olarak çıkan seslerin notayla gösterilmesi bir gereksinim haline gelmişti. Böylece sesler birbirlerine eklenebilecekti. 16. yüzyıldan itibaren kullanılmaya başlanan partiyon biçimindeki yazım, müziği iki türlü okumaya olanak tanıyordu: Yatay olarak melodik satır izlenebilirken, düşey olarak da üst üste gelen bölümler okunabiliyordu.

17. yüzyılda, müziğin evrimiyle birlikte notalama sürdü ve çağdaş dönem başladı. Günümüzde akustik (sesbilim) konusundaki araştırmalar ve bilgisayar yardımıyla yapılan besteler belki de yeni tarz bir notalamayı getirecektir. Bütün diller gibi müzik dili olan notalar da değişime açıktır.

1941'de bestelenen bir esere ait partiyon.

Elif Yılmaz